

Vekerdi László és az *Új Forrás* kapcsolata 1979–80-ig nyúlik vissza. A „vidéki” folyóiratokat bemutató *Valóság*-beli tanulmányában (1979/5) tán megcsodálta, ám meg nem szerette az éppen akkor folyóírártá vált lapunkat. Attól óvta leginkább, nehogy a fővárosi folyóírártársak holdudvaros fiókszerkesztőségévé alakulva provinciálissá válják. Pár hónappal később (1980. január 18.) Sárándi József szerkesztőtársunk felszólítására viszont a budapesti Kossuth Klubban teljes odaadással állt ki az *Új Forrás* mellett. (Annál is inkább, mivel az *Új Forrás* éppen akkor veszítette el – Vekerdi szerint *nyerte meg* – első és azóta is egyetlen sajtóperét.) Ámde a szellemi kapcsolat folytatása elmaradt: nem tudni, miért, de tény, hogy szerkesztőségünk nem kért írásokat tőle.

Monostori Imre 91

ÚJ FORRÁS-OS LEVE- LESLÁDÁMBÓL. VII.

1 levél Vekerdi Lászlótól

A mára már legendássá (nem egyszer torzítottan legendássá) vált 1984. októberi számunk megjelenését követő politikai hisztéria idején készséggel állt – újra – mellénk. (Hiszen nagy volt a tét, s ő egyébként is mindig a gyengék, a kiszolgáltatottak pártján, oldalán állt.) Legelső szerzeménye – Timár Árpádtól, az Akadémiai Könyvtárból, ahol ő maga is dolgozott – egy Fülep Lajos-töredék kézírata volt (1985/3., június), s ezzel elkezdődött a csaknem negyed századig tartó, az *Új Forrás* életében különös fontosságú szerzői–szerkesztői együttműködési korszak.

A gyökeresen átalakult szerkesztőség számára – eleinte Cs. Varga István külső szerkesztőtársunk közvetítésével, ötleteivel – Vekerdi László lett az egyik, minden valamirevaló folyóiratnál nélkülözhetetlen „húzóember”. Azon maroknyi szerzőnk közé tartozott, akik – igazi, „vastag betűs” nevű munkatársként – majdhogynem egyedül is „elvittek” egy-egy lapszámot. (Miként rajta kívül még Grezsa Ferenc, Fodor András, Tüskés Tibor, később Domokos Mátyás –, hogy csak irodalmárokat említsek ezúttal.) Kitűnő színvonalon újjáélesztett műfaja volt például a *recenzió* sajátosan esszé-szerű változata, amelyben az adott mű, könyv az önmaga értékein túl még amolyan különös kapu is volt a számára, amely mögött kimeríthetetlenül gazdag világ, összefüggésrendszer húzódik meg. S ő ezt a háttér világot is igyekezett mindig megmutatni. Legelőször Tüskés Tibor Illyés-monográfiájáról írt (1985/3., június), s ezt követte az említett hosszú évek során még mintegy 40 itteni publikáció (beleértve az 1990-ben megjelent, T. Sáray Szabó Éva alapos munkáját dicséret első repertóriumunk folyóirat-történeteszerű bevezető tanulmányát is), valamint négy könyv, illetve kiadvány (s az e sorok írójának szóló mintegy 120 levele).

Az időrendben következő könyvismertetésében Sík Csaba művészet-történeti tanulmányait méltatja lendületes, szép, világos, könnyen érthető fogalmazásban. (1986/6., december.) Recenziusi remeklés a jeles esztergomi orvos, orvostörténész, Szállási Árpád Esztergom egészségügyé-
92 nek történetét feldolgozó könyvéről írt méltatása. (1988/6., december.) Bevezetesként a helytörténetírás nehézségeiről szól, az efféle – egyébként fontos – művek szokásos betegségeit taglalja, diagnosztizálja, majd hátulról olvas bele a kötetbe, nézegeti, lapozgatja. Aztán hirtelen megragadja a lényegét: a téma gyökerét, a jelenség szívét. S innen kezdve már minden simán megy. Hasonló figyelemfelkeltéssel és kultúratörténeti adalékok bőséges közlésével járt el szinte valamennyi recenziójában (mely recenziók nem egyszer több tíz oldalt is kitétek). Élvezetes olvasmány a Csanádi Imre válogatott és kiadatlan verseit bemutató-értékelő kritika, megtűzdelve efféle vekerdis fordulatokkal: „De őrizzen Isten a verselemzésnek még a kísértésétől is, hiszen hogyan is lehetne elemezni 'a másképp nem lehet véglegességé'-t.” (1990/6., december.)

Az *Új Forrás* a nyolcvanas és a kilencvenes években rendszeresen kezdeményezett vitákat, szerkesztett össze egy-egy folyóiratszámra körkérdésekre adott válaszokat. Ezekbe az akciókba rendre sikerült beleugratni Vekerdit Lászlót is (aki – szerintem – nemigen lelkesedett ezekért a néha talán valóban mondvacsinált vitákért, ennek ellenére részt vett azokban: talán nem akarta elrontani a szerkesztőség komoly játékát) *A kultúra ökológiája* az ő erősen rendhagyó vitázójával fejeződött be (1987/3., június), egy másik: „A szellem oszthatatlansága – avagy a provincializmus csapdái” tartalmú szerkesztőségi kérdésre is szorgalmasan válaszolt. (1989/2., április.) Egy korábbi vitánk („nemzetvita”) felújításának lezárására is őt kértük fel. (1991/1.) Pompás esszében reagált a húszas és a harmincas évek értékvilágának esetleges újbóli felbukkanásáról szóló körkérdésünkre. (1993/3.)

Vekerdit László *Új Forrás*beli publikációinak talán legfontosabb darabjai jól kivethetően három-négy, tömörszerűen összesimuló módon, tematikusnak is mondhatóan vonulnak el a hosszú évek során a folyóirat egyes számaiban. Ezek a tematikus vonulatok a következők: Németh Lászlóról, Fodor Andrásról, Fülep Lajosról, valamint a több mint három évtized szellemi mozgásait reprezentáló *Valóság* című folyóiratról, melynek éltetésében neki magának is szerep jutott. (1996/4. és 5.)

E sorozatok első „trouville”-a a Németh László–Vekerdit László-levelezés megjelenése volt Németh Ágnes gyűjtő- és rendszerező munkájának köszönhetően. (Aki tíz évvel később, a 75 éves Vekerdit Lászlót köszöntő számunkban – 1999/6. – szép és tartalmas kettős portrét rajzolt a szereplőkről.) Folyóiratunk az 1989/6. (december) és az 1990/1. (február) számaiban közölte a rendkívül érdekes, valódi irodalomtörténeti csemegeszám

menő levelezést. Németh Lászlóról Vekerdi jó néhányszor írt az *Új Forrás*ba. Könyvismertetések, esszéket, tanulmányokat. Először rögtön a bekapcsolódásának évében a *Németh László élete képekben* című albumról (1985/6., december), majd Sándor Iván vitákat kiváltó könyvéről, *A Németh László pörről*. (1986/4., augusztus). Ugyanabban az évben még a *Mű- 93*
velődéspolitikai írások címet viselő válogatott tanulmányokat tartalmazó Németh-kötetről is írt (1986/5., október), aztán Cs. Varga István Németh László regényeiről szóló könyvéről (1989/2., április), majd Füzi László *Alkat és mű* című monográfiájáról. (2001/4.) Halász Gábor *Magyar viktoriánusok* és Németh László *A Nyugat elődei* című esszéinek összehasonlító elemzésében a magyar polgárosodás két nagy ívű, ám különböző felfogású értelmezését mutatta be. (1991/1.) Esszéi szinte mindig erősen kötődtek a jelenhez, az európai és a magyar társadalom akkori jelenéhez. Ennek egyik legszebb példája az 1997/1-es számunkban napvilágot látott jelentős írása. (*Németh László kísérleti pedagógiájának hatása történelemképére, avagy az empirikum reflektáltsága az Iskola Kakaskúton-ban és a Hogy tanítottam Vásárhelyen a történelmet-ben.*)

Fodor András mind Vekerdi László, mind az *Új Forrás* életében az egyik legfontosabb barát és munkatárs volt. Naplója, *A hetvenes évek két óriás* kötetének a bemutató „recenzálása” (1995/10., december) nem lehetett könnyű feladat Vekerdi számára. A szinte parttalanul hömpölygő életfolyamból néhány időszerűnek, egyszersmind általános érvényűnek tartott összefüggést emelt ki végül, mely összefüggések közös nevezője „az egyénekhez szóló tudás, az odafordulás figyelme”. Vekerdi László az interjú műfajában is maradandót alkotott. Ennek egyik különösen szép darabja éppen az *Új Forrás*-beli, amelyben a 60 éves Fodor Andrásal beszélget. (1989/1., február.) Legendásan gazdag, színes és tanulságos volt a kapcsolat Fodor András és a világa teljességét tekintve azóta is szinte megközelíthetetlen Fülep Lajos között. (Vekerdi egy időben maga is tagja volt Fülep körének.) Fodor András hatalmas két kötetét, az *Ezer este Fülep Lajossal* című naplófolyamot – amely „az első betűtől az utolsóig” Fülepről szól – szintén ő mutatta be Tatabányán s az *Új Forrás*ban is. (1987/2., április.)

Aztán egy évtizeddel később Vekerdi László újra visszatért Fülep Lajoshoz. Fülep összegyűjtött levelezésének hét nagy alakú és vaskos kötete (mintegy 3300 levél) két évtized leforgása alatt jelent meg. Vekerdi voltaképpen utólagos társszerzőként szegődött a páratlanul nagy munkát végző F. Csanak Dóra, a levelezés összegyűjtője és sajtó alá rendezője mellé (mögé). Sajátos, önálló tanulmányokként is értelmezhető, igen terjedelmes recenzióinak sorozata e levelezéskötetetről négy tömbben íródott, és összesen 12

folytatásban jelent meg, az alábbiak szerint. *Tiszatáj*: 1995/10., *Új Forrás*: 2000/1–6., 2005/4–6. és 2008/1–2. Ez volt az *Új Forrás* eddigi történetének leghosszabb folytatásos közlése. Végül e becses sorozatot könyvvé formáltuk, és 2009 tavaszán az *Új Forrás* Könyvek sorozat 40. köteteként megjelentettük. (Vekerdi László: *Fülep Lajos levelezése*)

S ha már föltebb könyvbemutatókat említettem, arról is szólni kellene, hány és hány közös nyilvános szereplésünk volt Vekerdi Lászlóval. Ám aligha összegezhető az elmúlt csaknem negyed századbeli közönség előtti megjelenésünk tartalma és értelme egy-két mondatban. (Különösen, ha a Németh László Társaság két évtizedes működésének rendezvényeit és vezetőségi üléseit is ide számítom.) A könyvbemutatókon kívül rádió- és tévéfelvételek – az *Új Forrás*ról külön is –, konferenciák, ünnepi összejövetelek, megemlékezések stb. Tatabányán, Budapesten és szerte az országban.

A már említett Fülep-könyve mellet még két kötetét adtuk ki az évek során az *Új Forrás* Könyvek sorozatban. *A Sorskérdések árnyékában. Kalandozások Németh László világában* (1997) tanulmánykötet kategóriájában elnyerte „Az Év Könyve” díjat. *A közértelmesség kapillárisai* (2001) főképpen a „vidéki” magyar világ kultúrájáról szól. 75. születésnapján tizenhat barátja, tisztelője köszöntötte az *Új Forrás*ban. (1999/6.) Ugyanekkor adtuk át neki (az *Új Forrás*, a *Tiszatáj* és a *Forrás* közös ajándékeként) a Gyuris György által elkészített, impozáns életmű-bibliográfiáját.

A 2007-ben írt Fülep-sorozatának elküldött kéziratai már fájóan jeleztek a betegség megjelenését s folyamatos hatását. Németh László naplói-ról viszont még megrendítően szép kisesszét írt. (2007/2.) Szerkesztői biztatásra a régebbi, de még nem publikált kéziratok közül is küldött egyet-kettőt. (Például: Huszár Tibor *Találkozások* című interjúkötetéről. 2006/3.) Legmeghittebb munkánk alighanem egy 60 évvel korábban, 1947-ben keletkezett, dániai tanulmányútról szóló följegyzéseinek szöveggondozása volt. Egy szombat délelőtt Tatabányán, a megyei könyvtárban. A jól olvasható, friss és érdekes beszámolót véletlenül találta meg kéziratrengetege között. (*Amit Dániából láttam [látok]*. 2007/9., november.) A dán személynevek helyesírásából sokat mondó pontossággal készült fel.

Vekerdi László 2009. december 27-én halt meg. Az *Új Forrás*ban a 2010. márciusi számunkban búcsúztunk tőle.